

Den kristna trons – och ateismens – sanningslidelse

Ateismen är inget alternativ. I ett alltmer sekulariserat samhälle har ateism förväntats vara alternativet till kristen tro. För bara några decennier sedan uppfattades kristen tro mer eller mindre som vrakgods från det förlista kyrkskeppet, några sista rester från det förflutnas irrationella trosuppfattningar. Andra religioner betraktades som ännu mer obsoleta. Långsamt men obönhörligt skulle all andlighet fasas ut från folks medvetande och hypotesen »Gud» bli onödig. I en trygg och rationell värld där våra basala behov enligt Maslows behovstrappa blivit tillgodosedda skulle Gud hamna på överskottslagret. Inte nog med det. Tomrummet efter Gud skulle fyllas av rationell ateism.

Så blev det inte.

I stället har vi fått två parallella rörelser. Den ena är religionens återkomst. Om Gud, tro och andlighet talas det åter på Areopagen. Kristna medieprofiler möter respekt likaväl som frenetiska angrepp. Kristen tro provocerar, för den bekänner sig varken till korrekta, lämpliga och växlande opinioner eller till någon av de ismer som skiftar fortare än svenskt sommarväder. För Kristi kyrkas tro formuleras inte som dagsedlar utan perspektivet är längre. Dess korrektiv är Guds levande ord, apostolisk beaktelse genom alla tider och överallt.

Den andra rörelsen är den motsatta. För även ateismen – representerad främst av Humanisterna – som konfronterat kristen tro lär ha upptäckt att den själv kommit på skam. Vantron, inte otron står som segrare. Vidskepelsen, inte ett rationellt förnuft tar över scenen. Den kristna tro som varit mer eller mindre inkulturerad i folks medvetande ersätts inte av rationalitet utan av irrationalitet. Få väljer en medveten ateistisk hållning, likgiltigheten eller vantron lockar mer.

Rationalismen är helt enkelt inte hotet mot kyrkans tro. Utan irrationalismen. Kyrkans tro har helhet och ordning, sammanhang och logik som förutsätter att Gud *är*. I den meningen är kyrkans tro rationell. Det irrationella är det inkonsekventa, det förvirrade och motsägelsefulla som strider mot förnuftet. I G. K. Chestertons deckarnoveller om Fader Brown avslöjas en falsk katolsk präst då denne bestrider förnuftet. Och det gör ingen god teolog, vilket Fader Brown visste.

Även om rationalismen som filosofisk riktning begränsar verklighetsförståelsen till förnuft och logik och utesluter tron, så är den sanningssökande. Detta delar den med kristen tro, som håller förnuftet högt men känner dess begränsningar – ty Guds tankar är för höga för oss (Psalt. 139:17). Paulus varnar för det förnuft vars premisser är, att Gud icke är. Våra tankar kan tvärtom vara trons ögonöppnare: »Anpassa er inte efter denna världen, utan låt er förvandlas genom förnyelsen av era tankar, så att ni kan avgöra vad som är Guds vilja» (Rom. 12:3).

Gemensamt för kyrkan och humanisterna är sanningslidelsen. I kamp mot villfarelser, konspirationsteorier, förakt för objektiva fakta och gedigen kunskap skulle de kunna kroka arm. I dagens kaos av alternativa fakta och subjektiva tolkningar är fakta, förnuft och ärligt sanningssökande avgörande.

När den kristna tron överges och den självklara tillit som burit genom generationer går förlorad, så är det inte ateismen som iklär sig lagerkransen. I stället ser vi ett tomrum, ett existentiellt vakuum. Och som varje vakuum suger det in allt i sin närhet. Därför florerar allsköns idéer, konspirationsteorier, absurda verklighetsuppfattningar, för människan har

behov av att organisera sin tillvaro. Men utan saklighet förför lätt de demagogiska och ego-centriska röster som har högst volym oavsett om de tillhör presidenter eller influencers.

Människan är helt enkelt beredd att låta sig förföras av vad som helst. Dostojevskij förstod det. I den i *Bröderna Karamazov* inflikade Legenden om Storinkvisitorn säger denne: »För en människa som blivit fri, finns det inte något bekymmer som är större och plågsammare än detta att fortast möjligt finna någon att underkasta sig. Och det som människan då vill underkasta sig måste vara något som är helt tveklöst, så tveklöst att alla som en man genast kan gå med på att underkasta sig det.» Detta skrevs 1880, före senaste årens och seklets självförgudande världsledare och dagens flora av konspirationstänkande.

Ateismen – Humanisterna – lär vara besvikna. De är i dag lika marginaliserade som de som en gång försökte konstruera esperanto som världsspråk. Förnuftet tog inte över utan oförnuftet, inte otrönet utan misstron och vantron, inte kloka överväganden utan konspiratoriska teorier. Bäva månne en värld som velat utrota Gud från människans medvetande.

Det är här kyrkan utmanas. Det är här Svenska kyrkans röst genom kyrkoledning, präster och allt lekfolk måste vara glasklar. Den får inte vara ett rö för tidsvinden, inte ett lättfångat byte för florerande ismer, inte hänge sig åt hatisk retorik, inte inkludera somliga lite mer varvid andra blir exkluderade. I alltför många predikningar, utläggningar och hemsidor råder oklarhet om kyrkans tro men desto starkare instämmanden i dagens åsikter.

Vad den kristna tron vittnar om lever som en fråga i vårt samhälle. Människor är sökare. Det är naturligare för oss att söka än att inte göra det, att fråga efter mening än att inte göra det, längta efter nåd och välsignelse än att inte göra det. Om kyrkan mumlar om Jesus Kristus blir hon inte ett alternativ för den sökande människan. För hon längtar efter ingenting mindre än överlåtelse och efterföljelse till den som är värd att lyda, leva och dö för. Hon ivrar för sanningen, men om främst irrationella konspiratoriska fantasifoster och manipulativa ledare syns riskerar hon att attraheras av dem.

Kyrkan måste ställa sig frågan: Varför går folk kyrkan förbi? Varför går de in i våra kyrkor när där endast råder tystnad och rummets helgd, medan de uteblir när kyrkklockorna ringer? Kan det finnas en trötthet över en kyrka som bara säger vad vilken opinionsbildare, politiker eller ledarskribent som helst säger? Kyrkans första bud tycks ibland lyda »du ska inte ha andra åsikter vid sidan av åsiktskorridoren». Kan det vara så att kyrkorummet associeras till kravlös andlighet och tidlös tro och inte till kravmärkt aktivism? För den diffusa, valhänta, tillrättalagda skumgodistro som präglar många av kyrkans hemsidor duger inte i livets tuffa situationer.

Den kyrkokritiske Hjalmar Söderberg begrep det, när han ironiskt noterade: »Våra [prästers] snusförnuftiga predikningar, i vilka det ur förnuftets synpunkt inte finns något förnuft och ur religionens synpunkt knappt någon religion» eller »Somliga predika som det faller dem in, och det är ändå de bästa; men de allra flesta predika så, som de tro att publiken vill ha det» (Resan till Rom, 1929).

Men själva sanningen, den sanning som Jesus Kristus är, är sådan att den håller att leva för och dö på. Det visste och vet martyrerna.